

Վահան Թոթովեց

Վարժուհին

Ես ստացա նամակ մը Միտրլ Ուկստ բնակող իմ բարեկամես, որ կը գրե հետևյալը.

Ա

Կարծեմ դուն կը հիշես Չալին, որ իր ճակատին վրա տրնկված մազին համար Կոտոշ Չաշի կը կոչեինք: Կոտոշը վերջերս սարսափելի արկածե մը անցավ, թերևս քեզի համար հետաքրքրական ըլլա: Չէ՞ որ ս. Փոլը քու կես վաթանդ է: Կոտոշը քու մեկնելեղ վերջ սկսավ գորգի վաճառատուն մը գործել մատները երբեք չի կրցավ ձկել, որպեսզի կարենար ասեղ գործածել, ասոր համար վաճառատան գլխավորը, դուն կը ճանչնաս, պրն. Կյուլյանը, Կոտոշին նետեց պեյամընթը՝ առտվնե մինչև իրիկուն գորգ լվալու: Կոտոշը առավոտ կը մտներ ծակը, իրիկունը դուրս կելեր և փորքենապինծ մը ուտելեն հետո՞ կերթար սենյակը, այնպես որ անիկա հաջողեցավ փոքրիկ գումար մը ունենալ իր բարձին տակ:

Կոտոշ, նոր գործդ ինչպե՞ս է, կը հարցնեին:

Յազլի է, – կը պատասխաներ Չալին ուրախությամք և մեկ քանի դոլարներում առջև շվարած:

Անցավ ժամանակ մը, Կոտոշը սկսավ մտածել:

Կնիկ մը պետք է ինծի, կըսեր իրեն հանդիպողին, աղեկ կնիկ մը: Պրն. Կյուլյանը և մենք քոլորս ալ քաջալերեցինք Կոտոշը, որ կնիկ մը անհրաժեշտ էր, որովհետև

օձիքին վրա ձերը մատ մը բռներ էր, փիս ու աղտոտ կյանք մը կապրեր և, կը մտածեինք, որ որևէ հայ կնիկ մը պիտի գար այս արարածը ազատելու իր կեղտոտության մեջեն, կեղտոտություն մը, որ իր համար դարձած էր այլս բնական և սիրելի:

Գիտես, որ Կոտոշը Քոռոփեցի էր և 25 տարեկանին Ամերիկա գաղթած, լսեց, որ Քոռոփեցի աղջիկ մը որուն համար համակրություն ունի եզեր՝ ազատեր է և կը գտնվի Մեզրեն: Կոտոշը մեկ քանի օր վեր վար ըրավ, և որոշեց դրամ որկել Քոռոփեցի ճուվարին, որ այդ աղջիկը առնե և բերե Ամերիկա: Ժամանակ մը անցնելե հետո ճուվարեն նամակ մը եկավ, որ կիսացներ Իզմիրեն, թե քերած աղջիկը երկու օր հիվանդացեր և մեռեր է Իզմիրի մեջ և ճուվարը կավելցներ. «Կարապե՛տ, օղո՛լ, հեշ քան չօգնեց, երկու օրեն ափուչիք եղավ, քայց ասոր համար հե՛չ, հե՛չ, հե՛չ հոգ մի ըներ, այստեղ ուրիշ աղջիկ մը կա, բոյ բուսաքը տեղը, վարժուիի, նստվածքը, օլրտվածքը տեղը, ամեն քանով հեշ խուսուր չունի: Եթե չես հավտար, ահա թեվսիրը (լուսանկար), աչքը քաց ու տես»:

Ճուվարի նամակին մեջ ներփակված էր նաև վարժուիիին պատկերը, մի գեղեցկուիի, ձևերը՝ եվրոպական, նայվածքին սլացքը՝ իմացական խորունկ բովանդակություն շեշտող, մազերը առատ և սև:

Ճուվարը կավելցներ, որ տակավին պետք ունի 300 դոլարի: Կոտոշի արկածը կսկսի այս թվականեն: Գնաց եկավ, ասոր հարցուց, անոր հարցուց, վերջապես համոզվեցավ, որ արդեն դրկած 300 դոլարը պարապը երթալու չէ:

600 խարճենք տե, եզրակացուց անիկա, – գոնե թեզ մը ձեռք ձեռք:

Կոտոշը 300 ևս դրկեց ճուվարին, ճուվարը ճամբա ելավ դեպի Քանադա:

Բ

Ճուվարը Քոռոփեի մեջ Զավուշ կը կոչվեր, այնքան զալիս կնիկ էր, տղամարդուց հետ քյուֆյուրով-քաֆանով գլուխ կելներ, զանազան միջնորդություններ կըներ, տերտերն անզամ կը խոնարհեր անոր առջև: Նամուսուզ կնիկ է, կըսեր տերտերը:

Կոտոշը անտեղյակ էր այն կոհվին, որ տեղի ունեցած էր իր հոր և ճուվարին միջև:

Ճուվար հերկ պահող կին էր:

Կոտոշի դրամը ուղարկելեն ետքն էր, որ հանդիպեցավ արիշ ծեր Քոռփեցիի մը:

Յավո՞ւմ, Չալի՛, ըսավ Քոռփեցին, – ճուվարը եթե քեզի թեքմե (աքացի) չի նետե՛ ես երեսուն տարի է Ամերիկայի մեջ քեղերս չեմ ածիլեր՝ ածիլեմ:

Կոտոշը ալեկոծվեցավ, բայց ճուվարը արդեն ծովուն վրա էր դեպի Քանադա: Վարժուիին կամաց կամաց կը հասներ իբրև իր քույրը, այդպես էր ըսկած Ամերիկյան գաղթականական իշխանությանը առջև:

Վարժուիին մուտք կը գործեր Ամերիկա իբրև Կոտոշի հարազատ քույրը:

Կոտոշ, մի մտածեր, քեծը քեծ է, հայրենակիցիդ շատ ականջ մի կախեր:

Գ.

Քանադական նավահանգիստե մը նամակ ստացավ Կոտոշը, որ ճուվարը հանդերձ մեկ քանի աղջիկներով հասած էր: Ճուվարը երկու ուրիշ աղջիկներու հետ կը մեկներ ուղիղ Ամերիկայի Հայոց մայրաքաղաք Ուստր, իսկ վարժուիին ալկուգար իր մոտ:

ՈՒգան, թե՛ք մը չութ մը (ծո՛, մեկ թե զույգ), բացականչեց Կոտոշը նամակի ընթերցումնեն հետո:

Պրն. Կյուլյանը իր հավատարիմ գործավորին համար ուզեց անակնկալ մը սարքել:

Չալի՛, ըսավ պրն. Կյուլյան, օթոմորիլով երթանք կայարան և վարժուիին դիմավորենք:

Կոտոշը չի կրցավ պատասխանել, այնքան ուրախ էր, ակռաները բացավ, գլուխը քերեց և հազիվ՝

Աղա, Էվալլա, կմկմաց:

Կոտոշ Զալին ամբողջ գիշեր չի քնացավ, վարժուիհին լուսանկարը դրավ առջևը,
երկար ուսումնասիրեց, որպեսզի երկրորդ օրը դյուրությամբ կարենար
զատորոշել իր ապագա թագուիհին Ամերիկայի հարյուրավոր ճամբորգներու
մեջեն: Վարժուիհի լուսանկարի մասին ամբողջ գաղութը տեղեկություն չուներ:

Տեր և տիկին Կյուլյանը Կոտոշին հետ միասին, օրոմոքիլի վրա, գացին կայարան,
իսկ մնացյալ հայ գաղութը ամբողջ փութացած էր անոնցմե առաջ վարժուիհին
դիմավորելու: Մեծ բազմություն կար:

- Զալի՛, ինչո՞ւ չէ, յավրո՞ւմ, զարկի՛ր, վերջը–վերջը կնկա մը տեր պիտի ըլլաս:

- Տակեն բան մը դուրս չի գա նե, կը պատասխաներ Կոտոշը, որուն ջիղերը
զարմանալի արագություն ստացեր էին:

- Ծո՛, կոտո՞շ, – հարցուց մեզմե մեկը, ի՞նչ նշան պիտի ունենա նշանածդ,
ինչպե՞ս պիտի ճանչնաս, չես տեսեր, նկարագրությունը չունիս:

Կոտոշը հպարտությամբ և քիչ մը արհամարհանքով գլուխը երեցուց և
արտասանեց.

Կեռկտէ յըլտըզ Էլլի տիր,

Էլլիսի տէ՛ պէլլի տիր,

Պէն յարիմը թանըրըմ,

Մուրաթընտան պէլլի տիր:

Երկնքում աստղերը հիսուն են,

Հիսունն էլ հայտնի է:

Ես իմ յարիս ճանաչում եմ

Դեմքից հայտնի է:

Թրեյնը հասավ: Չեմ գիտեր ինչու, բայց Կոտոշը ամբողջ մարմնով կը դողար: Հարյուրավոր ճամբորդներ իջան գնացին և կամաց-կամաց կայարանը պարպեցավ:

Վարժուիհին չիկար:

Չալի, տեսա՞ր, որ չի կրցար գտնել, կարմիր թաշկինակ մը բան մը նշան պիտի ունենար, որ կարենայինք ճանչընալ:

Նազիվ կամաց մը գրպանեն հանեց վարժուիհին լուսանկարը և բարկությամբ հարեց.

Ես թեվսիրը մենտիլեն ազեկ չե, կերևա քի չեկան:

Մենք բոլորս ալ բոլորվեցանք լուսանկարին շուրջը և կարծիքներ կը հայտնեինք, որ իսկապե՞ս այսպիսի մեկը անցած չէր և համոզվելու վրա էինք, թե վարժուիհին չէր ժամանած այդ թրեյնով, երբ կին մը մոտեցավ մեզի և սկսավ հայերեն խոսիլ: Վարժուիհին էր, փաշաները կախված, կարմիր, կարմիր մազերով, քիթը այնքան ահավոր, որ կարծես մարմինի ուրիշ մաս մըն էր տեղափոխված աշքերուն տակը, բերնին ճիշտ վրան, զագաթը կարմրած և շողարձակ, աշքերը ճպոտ, փորը... վերջապես արարած մը, որ նույնիսկ չէր կրնար դիմանալ Կոտոշի մը գեղեցկագիտական ճաշակին:

Վա՛յ, ճուվա՛ր, վա՛յ, հիմա մերս լացիր, ըսավ Չալին և սկսավ քալել դեափի կայարանեն դուրս, երբ արն. Կյուլյանը սաստեր մնալ:

Պրն. Կյուլյանը պատվիրեց շոֆերին Չալին ու վարժուիհին տանել տուն և վերադառնալ կայարան:

Մենք մնացինք կայարանը մինչև օթոմոքիլը վերադարձավ և տեր և տիկին Կյուլյան մեկնեցան իրենց բնակարանը:

Դ

Կոտոշ Զալին երեք օր դուրս չելավ:

Ե՛, Զալին ի՞նչ եղավ, կը հարցնեին բոլորը:

Զալին չիկար:

Վերջապես երեք օր հետո լույս աշխարհ եկավ:

Զալի՛, ո՞ւր էիր, հարցրեցի, ի՞նչ եղար, ե՞՛րք պիտի կարդվիս:

Պաթմիշ եղա, գլխով ոտով հորը ինկա, պատասխանեց, գրեթե լացակումած,

Կոտոշ Զալին: Անիկա բացարձակապես կը մերժեր ամուսնանալ:

Զալին օրենքով՝ ստիպված էր վարժուիհին պահել իր մոտ, եթե ոչ
կառավարությունը զայն կամ բանտ կը դրկեր և կամ երկրեն տեղահան կըներ:

Քույր գրկած է, քրոջ պես ըլ կը պահեմ, ուրիշ խոսք կա՞:

Բայց վարժուիհին չէր կրնար երկար մնալ իբրև քույր:

Բարեբախտաբար Քալիֆորնիայեն վրա հասավ Է՛ Մարտոն:

Դուն անպայման հիշելու ես Է՛ Մարտոն: Սա այն միակ հայն էր, որ հրեաներուն
տնտեսագիտություն սովորեցուց, կարող ես երևակայել: Իր անունին Է՛ մակդիրն
ալ շինծու կամ ետքեն փակած բան մը չէր, երկիրը եղած ատեն, իսկ «մեքրեալ
Մարտոն» կը կոչեին և ունէ զաղտնիք չիկար այս հորչորջուսին ետին,
պարզապես Է՛ էր: Ամերիկա անցնելեն հետո ալ իր հայրենակիցները չուզեցին
դրկել զայն մակդիրեն:

Երբ զինքը ճանչցողներ կըլլային՝ Մարտոն հպարտություն կզգար
հայտարարելու.

Ինծի Է՛ Մարտոն կըսեն:

Մարտոն՝, յավրում, աղջիկը պատրաստ է, մեր ձեռքը, այդ տարիքեղ վերջը այս
աղջիկեն ավելի աղեկը չես գտնար, կը խրատեր Կոտոշի փեսան:

Տարիքով, խոսքը մեջերնիս, հիսունը անցած, վարժուիհիս տահա 25, ըսե 30:

Ծախսը շատ չէ, կը շարունակեր փեսան, քեզի համար 600 կուտը ի՞նչ բան է:

Եշ Մարտոն՝ իշությամբ պատրաստակամ, պատասխանեց.

600 կուտը բան մը չէ, սարխոշի մը փսխութը, լաքին մեյ մը քեծը տեսնամ:

Բայց «քեծը» շուտ մը ցուցնելը, ըստ կոտոշի և իր փեսային, աղեկ չէր:

Չի տեսածի թող քիչ մը տաքնա, ըսավ փեսան:

Աղեկ կըսես ամմա՛, աղա փեստ, հայիս քի՛ թեզմիշ եղավ:

- Եշ Մարտոն՝ թեզմիշ ուլի՛... դուն քու բանդ հայիր:

Մեկ բանի օր անցնելեն հետո փեսան ժամանակը հասած նկատեց վարժուիհին ներկայացնել Եշ Մարտոնին:

Մարտոն՝, հետին մը առ, վրոթզրոթընա աշխին տեսնալ չըլիիր:

Եշն ու փեսան կիյնան շուկա վարժուիհին համար նվեր մը գնելու:

Ո՞ւր պիտի երթանք, կը հարցնե փեսան:

- Դուն իմ ոտքիս նայիր, կը պատասխանե Մարտոն:

Մարտոն շիտակ կուղղվի 5 և 10 սենթս ստորները...

Մարտոն՝, իշությունդ վրադ հախ պիտի ընես:

Ե՛, Ե՛, Ե՛, քեծը չի տեսածի ատկեց ավելի մեյվա չեմ ուտեր, կը հարե Մարտոն, ուզելով ցուցնել իր իմաստությունը:

Բայց փեսան կընդդիմանա, վեր վար կը համոզե, որ 5 կամ 10 սենթով աղջիկ տեսնալ բացարձակապես չըլլար: Հայտե, շատ մի վովոար, Մարտոն կը հրամայե փեսային, երթանք խոնտուրա (կոշիկ) մը առնենք: Եվ իրեն

վճռականություն կը հայտարարե՛. Հինգ կուտը որ անցնի՝ ինծի ալ աշխին պետք չէ:

Մարտո՞', ֆելեքին ի՞նչ ըսեմ, որ քու ոտքդ աղջիկ է բերեր, կը վերջացնե փեսան:

Կոշիկին խանութին մեջ Մարտոն ամոթեն և կոիվ չընելու համար և վերջապես միտքը դնելով անպայման վարժուիին տեսնել և առանց կնկա շատ էր պանդխտությունը քաշեր՝ կը համաձայնի 7,50 վճարել և դուրս գալ:

Ճամբան Կոտոշ Չալին կը պատահի անոնց, փեսան քիթը կախեր, իսկ էշ Մարտոն՝ կես զայրացած:

Չալի, յոթուկեսս գնաց, տեսնամ վարժուիին ինչ դուրս պիտի գա:

Փեսան կամաց մը կը փափսա Կոտոշին.

Մտիկ ըրե, մինչև ծախսերը չառնես՝ խոսք չիտաս, յահուտին խալթ է ըրեր դեմք:

Ես խոսք տված էի իրիկունը ժամը 6-ին հանդիպի իրենց: Իքրև չեզոք կողմ՝ ինձ տրվեցավ վարժուիին Իշուն ներկայացնելու պատիվը:

Մարտոն սովորություն չուներ վերարկու հազնելու, իր հայրենակիցները ելան՝ որ վերարկու մը անպայման հարկավոր էր: Մարտոն դեմ գնաց այս մտքին:

Աշխինին վրա յաղլի մարդու տպավորություն թասլամիշ չըլինք, հայտարարեց անիկա:

Բայց իրականապես վերարկու մը անհրաժեշտ էր, որովհետև վարժուիին միայն համոզված էր անծանոթին հետ ամուսնանալու՝ դրամ ունենալուն համար:

Կոտոշը և փեսան էշ Մարտոյի հոգեկան վիճակը բերած հասցուցած էին այն կետին, որ վարժուիին էր մերժողի կամ ընդունողի դերին մեջ:

Վերարկու ունենալու կամ չունենալու հարցը բուռն վիճաբանության առարկա էր, երբ էշը ձայնը դրավ և հանկարծ պոռաց.

Ծո՞. աղք'ար, որ քեծը ցուցուցեք մեյ մը, օվլորոք չունիմ, նորը չեմ առներ, էսի ձեր խաֆայեն հանեցե՛ք...

Այն ատեն հասկնալի եղավ մեզ համար, որ Մարտոն վերարկու դնելու վտանգին մեջ կզար ինքզինքը: Իսկույն իր հայրենակիցներեն մեկը հանեց մուշտակ օձիքով վերարկուն և հարեց.

Ի՞նչ կը պոռաս, քրզի չեն ըսիր քի օվլորոք առ հազի՛ր:

Եղանակ ըսե, ես գիտցա քի օվլորոքի մը ծախսն ալ շալակս պիտ հանեք, և ինքնիրեն, - մեղա Աստուծո, խելքըն բան մը եղավ:

Ելանք դուրս դեպի վարժուիին:

Քիչ մը քալելեն հետո՝ փեսան ընդուստ կեցավ.

Հետին մոոցանք...

Բոլորը իրարու երես նայեցան, իսկ Մարտոն հազիվ քըթին տակ մրթմրթաց.

Հետին քովս է, յոթնուկեսս խաշավ:

Մենք շարունակեցինք մեր ճամբան:

Չալի՛, վարժուիին գիտե՞՛, որ պին. Մարտիրոսը կուզա, – հարցուցի ես:

Գիտե, պատասխանեց Չալին:

Ես երևակայեցի վարժուիիին դողահար վիճակը:

Ե

Մտանք Չալիի տունը: Վարժուիին առաջին անգամ չերևաց: Չալին ներս կերթար ու կուզար:

Աղա փեսա...

Ներողություն, – և փեսան ներս գնաց, Չալին խոսք ուներ: Մենք լսեցինք փեսային ձայնը, որ կլսեր.

Աղեկ է, շատ մայրությ մերթար:

Փեսան դարձյալ ներս եկավ: Մենք լուռ էինք:

Եսօր պաղ է, պր. Մարտիրոս, խզեց լոռությունը փեսան:

Պաղ է, Էֆենտըմ, քավլիցի, պատասխանեց Էշը, փորձելով իմաստուն բան մ'ըսել:

Ես տեսա, որ Մարտոն նվերը տակավին ձեռքին մեջ կը պահե: Մտածեցի, որ այդ բանը կարող էր աժան տպավորություն թողով վարժուիհին վրա, իսկույն ընդմիջեցի խոսակցությունը և կամաց մը. Պր. Մարտիրոս, ձեռքինդ սեղանին վրա դիր:

Պր. Օվանես, դարձավ ինձ Մարտոն, կուզեմ օր ձեռքովս վարժուիհին ոտքը կոխեմ:

Ո՛չ, ստիպեցի ես, այդ վերջի բան է, առայժմ ավելորդ է:

Մարտոն ականջները կախեց և հնազանդեցավ, թուղթի մեջ փաթթված կոշիկը գնելով սեղանին վրա:

Չալին եկավ և ականջիս փսփսաց որ վարժուիհին պիտի հայտնվի:

Վարժուիհին ներս եկավ, Էշ Մարտոն շվարած՝ անմիջապես ոտքի կեցավ, ես հազիվ կրցի արտասանել.

Օրիորդ Կոտոյան:

Պարոն Մարտիրոս:

Վարժուիհին խոնարհություն ըրավ, որուն հետևեցավ Էշ Մարտոն և նստավ իր տեղը: Ես աթոռ տվի օրիորդին և նստեցուցի Մարտոյին ճիշտ դեմք:

Տիրեց խոր լոռություն: Մարտոն սկսավ իր բեղերը ավելի շատ, որոնք գլխիվայր դարձված երկու ահավոր ստորակետներու կողմանեին:

Եսօր յաման պատ է, պր. Մարտիրոս, դարձյալ լոռությունը խզեց փեսան:

Պատ է, Էֆենտրմ, մասամբ... իսկույն պատասխանեց մեր Էշը:

Բայց այս տարի ես շատ պատ չեմ տեսնար, ավելցուց Զալին:

Քիչ մը լոռութենե հետո Էշը հազար, քիչ մը բարձրացավ ու նորեն նստավ և հազիվ դողալով բացավ բերանը.

Օրիորդ վարժուիի, քըզի՞ համար ըլ էս երկիրը պատ է:

Տակավին դուրս չեմ ելած, պատասխանեց վարժուիին:

Մարտոն հազար, շինծու հազ մը փորձելով:

Փեսան ինձ աշքով ըրավ՝ խոսքը բանալ: Ես ալ, անփորձ այդ տեսակ գործերու մեջ, ուղղակի անցա հարցին և ըսի.

Այս իրիկուն մենք այստեղ հավաքված ենք շատ կարևոր խնդրո մը համար (չորս կողմեն հազեր, մեր վարժուիին գետինը կը նայի), օրիորդ Կոտոյան, պր.

Մարտիրոսը եկած է ձեր ձեռքը խնդրելու:

Վ. Թոթովենց, գիրք 2 Մարտոն դարձյալ կայնեցավ ոտքի, մատները մեկ մը քթի ծակերուն և մեկ մը բեղերին, վարժուիին արագ մը ելավ և փախավ ներս:

Իշտե էս չեղավ, ըսավ էշ Մարտոն:

Չէ՛, չայաստանցի աղջիկը այդպես կընե, պատասխանեց փեսան:

Ես ալ համաձայնեցա փեսային, որ օրիորդի համար ճիշտ էր այդպես վարվիլը:

Ե՛հ, դո՛ւք գիտեք:

Չալին ներս գնաց, քիչ հետո վարժուիհին հետ դարձյալ դուրս եկավ:

Մենք խոսակցությունը բացինք ուրիշ խնդիրներուն մասին, բայց Մարտոն հայտնապես կը ցուցներ, որ վարժուիհին կամ խնդրույն մասին խոսեինք: Բայց նորեն խոսակցությունը բանալ դժվար էր, և մենք շարունակեցինք առաջվան նման: Մարտոն կուզեր վարժուիհին առջև իմաստուն երևալ, անիկա այնպիսի վեճեր և այնպիսի անտեղի և անհմաստ բառեր մեջ կը նետեր, որ անկարելի էր ծիծաղը զապել: Մեկ քանի անգամ, քաղաքական կուսակցական հարցի ընթացքին՝ Մարտոն վարժուիհին հարցնելեն հետո, թե ինչպես կը սիրեր այս երկիրը, ուրիշ հարց մը նետեց մեջտեղը.

Ներողություն, օրիո՞րդ, պապուդ անունը ի՞նչ է ուղղակի:

Պապուս անունը Մարտիրոս է, պր. Մարտիրոս, պատասխանեց վարժուիհին:

Մարտոն սկսավ անձոռնի կերպով ծիծաղի և հարեց.

Միանգամայն, օրիորդ, մեր խնդիրը Եփավ, քանի որ պապուդ անունն ըլ Մարտիրոս է: Եվ ցատկեց իր տեղեն և ուզեց օրիորդին ձեռքը բռնել:

Տո՞ւր, ձեռքդ տո՞ւր, հեյ յավրում, մեր գործը Եփավ:

Այս ժեստին վրա վարժուիհին դարձյալ ներս փախավ:

Փեսան տարցավ:

Եշը իշությունը պիտի ընե, հերի՛ֆ, քառուն անգամ աշոք-ունոք ըրին քի՛ մի խոսար:

Աղբա՛ր, ըսավ անիկա,— հընկ-մընկ շուզեր, ես հնո քեֆի համար շեմ. եկեր, կուզե քի շուզեր, յոթուկեսը ես սարսախության համար շի վառեցի, ձեռքը պիլե շի քողուց որ բռնեի, տահա քի կընի՛կս պիտի ըլլի, ես կերթամ, ինչ կուզեք էն ըրեք:

Անկարելի եղավ Եշը ետ կեցնել, ձգեց ու գնաց: Մարտոյին դուրս ելլելեն հետո Կոտոշը զայրացավ փեսային վրա:

Երիր-չերիր՝ թեզմիշ Երիր, վա՛յ իմ խաֆային:

Ծո՛, մի՛ նեղվիր, Էշ Մարտոն թեզմիշ չըլիր, մի վախնար, ես վաղը կը տեսնամ, պատասխանեց փեսան:

Ես ուզեցի վարժուիին տեսնել և անոր միտքը հասկնալ: Չալին ներս գնաց և բավական երկար խոսելեն ետք՝ վարժուիիին հետ միասին եկան դուրս:

Օրիո՛րդ, հարցուցի ես, կուզեիք երիտասարդին հետ ամուսնանալ:

Պր. Չալին և աղա փեսան դիտեն, պատասխանեց վարժուիին:

Ես հասկցա, որ Չալին ներսը դաս տված էր:

Շատ աղեկ, վերջացուցի ես և դուրս ելա դեպի իմ սենյակը:

Ω

Քուրիփ'կ, խենք-խենք մըլիր, ի՛նչ է եղեր տղան, բոյը բուսը տեղը, փերե ունի, վերջապես ճակտիդ եազին է, տահա ուրիշ քան մըլ կա օր ծեր է, մեկ քանի տարիեն կը սատկի կերթա, կը խրատեր աղա փեսան վարժուիին:

Վարժուիին կընդդիմանար, երբ Կոտոշն ալ եկավ և սկսավ զանազան պատմություններով համոզել, որ սխալ մը ըրած կըլար, եթե Էշ Մարտոյին հետ շամուսնանար:

Օրիո՛րդ, յավրո՛ւմ, սը իշուն յուլարը (սանձը) մի՛ փախցներ:

Մեկ քանի օր հետո վարժուիիին միտքը պարզվեցավ: Կուզեր որ Էշ Մարտոն իր անունով 2000 տոլար քանկը դրամ դներ՝ ուզածին պես ծախսելու համար:

Էշ Մարտոն չի սիրեց այս առաջարկությունը:

Տահա ձեռքը չի սխմածի 2000 կուտ կուզե նը, վաղը որ կնիկս ըլի ի՛նչ պիտի ուզե:

Բայց վարժուիին կանգնած էր ինքնապաշտպանության գետնին վրա: Մինչև
2000 ը ձեռքս չկա, ինծի Երիկ պետք չէ:

Կոտոշը և աղա փեսան մեկ քանի հոգիներ մեջ ձգեցին երկու կողմեն համոզելու
համար:

Էս իմ փերես առնիմ տե, մնացածը ինչ կըլի էն թող ըլլի, կը մտածեր Կոտոշ
Չալին:

Շաբաթը հինգ դոլար կուտամ, համաձայնեցավ Էշ Մարտոն:

Մարտոնին նպատակն էր կարելի եղածին չափ շուտ վարժուիին իր կինը պահել,
արևելյան իմաստով կախված իրմե:

Վարժուիին հինգը փոխեց շաբաթը հիսուն դոլարի, կահ կարասի գնելու փեյմընք
սիսթեմի պես քան մը:

Էշը ականջները կախեց, տնտնաց և որոշեց.

Հայտե, հիսուն դոլար կուտամ, ամմա քան մը պիտ ըսեմ, մինչև հիմա չեմ ըսեր,
քանի որ ամեն ինչ որոշվեցավ՝ ըսեմ, հիսուն դոլար կուտամ պայմանավ, որ
աղջիկը ազապ պիտ ըլլի:

Կոտոշը և փեսան անծանոթ քանի մը վրա երդում ըրին, և Էշը գոհ մնաց:

**

«Ճինգշաբթի օրը պսակ պիտի ըլլա, կավելցնե քարեկամս իր նամակին մեջ, բայց
վարժուիին անզամ մը ամուսնացած է երկիրը»:

1921 թ.